પ્રીનસની પધરામણી

યાને

નાંમદાર માહારાંણી વીકટોરીઆના

વડા પુતર પરીનસ આફ વેલસે

કરી મુંબઈની મુસાફરીનો

ટુક હેવાલ.

બનાવનાર,

દારા.

મુંબઈ વરતમાંન પરેસ

---o---

શને ૧૨૪૫ ઇઅજદેજરદી.

શને ૧૮૭૬ ઇશવી.

કીમત બે આના.

૧૭૫૪

દીબાચો.

લઊખું પરથંમ પાક હોરમજદનું નાંમ,
કે જેહુએ દુનીઆંની રચનાં પેદા કીધીછે તમાંમ.

આએ નોંધલાં ચોપાંનીઆં વીશેનો હેવાછે શાર.
ફીનસ આઆનો હેવાલ નથી પરેઆ બાહાર

એ બાબદ ઊપર કોઇએ ન પોહોચાડીને
વીદીઆરથીઓની એ આલશાઇનાં.

ફીનસને જોઇને મારો જીવ થાએઓનો ખુશાલ,
ઊશકેરાઇઊ બાહાર મંન હેનો લખવા હેવાલ.

કવીતાનાં આકારમાં લખવું સહુરૂ કરીઊંય,
દાંનાવોની શેવામાં તઇઆર કરી ધરીઊંય.

માહારામાં કોઇબી વીદીઆનું નથી કાંઇ બલ,
એ હેવાલ લખીઓછે મારી નાંકેશ વાપરી અકલ.

ભુલચુક હોએ તે શુધારજો આ ઇઆર,
જીગરથી હું માંનસ તમારો ઊપકાર.

આએ જાહેરમાં પેહેલી કોશેશછે એ બાઇ,
આએ લખીને હું નથી માંગતો કશી મોહોટાઇ.

લખીઓય ટુક શાર મુંબઇની રચનાંનો,
બીજો લખીઓછે વરોડરા સાથે પુનાંનો.

હું છું એક ગરીબ અથોરનાંન,
નોશારી કશબામાં માહારૂછે મકાંન.

પ્રીનસની પધરાંમણી.

દુનીઆંમા બોહોળુછે અંગરેજી રાજ,
હીંદોસતાનીઆનાં માથાંપર જલકેછે તાજ.

દઆલુ ને માંએઆલુ છે એ ખુબીવંત નાર,
હેનાં હેવા ગુણપર રઇએત રેહેછે વફાદાર.

અદલ અને રાસતી હેનાં રાજનાંછે કાએદા,
શરવે એક શરખા ભોગવેછે છુટાપણાંનાં ફાએદા.

ગરીબ ને તવંગરોના છે એકશરખો ઇનસાફ,
વફાદાર નોકરોને પેનસનથી મલેછે શીતાબ.

દરીઆઇ કાફલાનુ હેનુ રાખશીછે બલ,
બીજાં રાજનાં કાફલાઓ હેનાંથીછે હેઠલ.

બનાવીછે એને તોપો હેવી રાખશી કદવાલી,
કે ગમે હેવી રાખશી મનવારોને એ નાંખેછે ફારી.

થાંમેથાંમ બુલંદ ઊડેછે એ રાજની ધજા,
રઇએત શુખ ચેનથી વશી કરેછે મજા.

એ રાજમા લોકોનો બોહોલો ચાલેછે વેપાર,
કરોડો ને અબજનો દર વરશે આવેછે શુમાર.

એ રાજનાંછે પરધાંનો શીઆંનાં ને અકલમંદ,
રાજનીતી ચલાવવાની ઊંચી રાખેછે સમજણ.

શુલેહની જાલવણીપર પહેલે આપેછે ધીઆંન,
બને તાંહાંશુધી ન જોતા એ કોઇ લડાઇનુ મેદાન.

લંડન છે નાંમીચુ રાંણીનુ પાએતખત શેહેર.
તે સીરતાજની ભરપુર છે એ શેહેરના ઊપર મેહેર.
જર અને જહુવેરાનો તાંહાં નથી કંઈ શુમાર.
અમીર ઊમરાઓનાબી નથી કંઈ પાર.

દુનીઆંમા એ નાંમીચુ શેહેર એમ જાણો,
કોઈબી ચીજની ખોઆ નથી કંઈ કોતાઈ

માહારાંણીનાં ચેઆર છે નેકબખત પુતર.
પ્રીનસ વેલશ, આલફ્રેડ, લીઓપોલ્ડ ને આરથર.
બીજાને થાએઓ હીનદ જોવાનો શોક,
તાંહાં પુરી કરવા શેકાર ને મોજ જોક.
કીધી પોતાની માંતાને હીનદ જાવા અરજ,
એ વાલા બેટાની ઊમેદની તેને જણાંઈ ફરજ.
આપી રજા હીનદ જાવા પોતાનાં બેટાને,
હોકમ કીધો અમલદારોને હેની સંભાલ લેવાને.
ફેરાવ પરમાંણે પેહેલે આએઓ કલકતા અંદર,
ખુશી થાએઆં હીનદનાં લોક ગરીબ કે તવંગર.
અટારશો સીતેરનુ તે અંગરેજી હતુ શાલ,
હીનદનાં લોકનાં આવકારથી તે બહુ થાઓ ખુશાલ.
એ સલટબરચાં માંનની પ્રીનસ વેલસને પડી જાંન,
તારથીજ હીનદ જોવા તેણે કરીઊતુ પેઆંન.
દંનપર દંન તે થાવા લાગો ઊમેદવાર બહુ.
ઊમેદની વાત પોતાની માતા આગલ કીધી શઊ.

એક દીન કરી રાખીઓ હીનદ જાવા ઠરાવ.
સાથે લાવવા નીમીઆ અમીર ઊમરાવ.
ઠરાવ કીધો આવવા અઢારશે પંચોતેરનાં સાલનાં
સાત મનવારો તઈઆર કીધી હેની સંભાલમાં.
ઠરાવ પરમાંણે નીકલીઓ તા૰ ૧૨ મી અકટોબરે.
આવી લાગા પ્રીન્સ વેલ્સ એડનનાં બંદરે.
શીરાપીશ મનવાર પરથી ઊતરીઓ પુર દમામથી,
આપીઉં તેહેનું માંનપત્ર એડન શેહેરનાં નાંમથી.
તે વાંચીને કાવશજી દીનશાએ એ માંનપતર,
ઊલટ ભરીઆં દીલથી એને દીધાતા ઊતર.
પરીનસને તેઓને સાથ બહુ થાઇઓ ખુશાલ.
એની યાદગારીનો બાંધવા કાહાડી હાસપીટાલ.
આતશબાજી ને લાઇટનો આખાં શેહેરમાં શીંગાર.
કાવશજી દીનશાહનો ઘેર શીંગારીઉં ભપકાદાર.
એક દીન રહીને ઊપરીઓ મુંબઇ તરફ.
શીરાપીશ મનવારની વધવા લાગી જહડપ.
મુંબઇમે હવે પડવા લાગી દોડધાંમ,
શેહેરને શીંગારવાપર લોક કરવા લાગુ કાંમ.
* શાત મનવારો સાથે આવી લાગો દમાંમથી,
ગોદીને રસતે ઊતરીઓ પુરતાં આદરમાંનથી.
ખુશાલીના પુકારો હરદંમ ઊઠવા લાગો,
તોપોની સલાંમતીનો આખાંહીંદમાં ગગરાટ જાગો.

---

* એ નાંમદાર તારીખ ૮ મા નવેંબર ૧૮૭૫ ને દીને શાંજનાં પાંચ કલાકે મુંબઇને કીનારે ઉતરેઓ હતો.

ડોશાભાઈ ફરાંમજીએ વાંચીઓ માનપતર,
ખુશી ભરીઆં દીલથી એને દીધો તો ઉતર.
ગવરનર જનરલે સરવે સાથે મોલાકાત કરાવી,
સર શાલારજંગ પાશ પેહેલી શેકીન લેવરાવી.
બીજી કીધી શેકીન સર જંમશેદજી સાથ.
કીધી ટુકમો ખુશીથી બે બોલોનો વાત.
કે તમારી ને તમારા પીતાની સાંભલીછે વખાંણ
એટલુ કહી ને ગાએકુવાર સાથે કીધી પીછાણ.
પછી બીજા રાજાઓ સાથે મોલાકાત લીધી.
તેઓ સાથ હસીને પેઆરથી શેકીનો કીધી.
તાંહાંથી ચાલેઓ શાહાજાદો માંડવની બાહાર.
એલેકઝાંનડરા ઈસકોલની છોકરીઓ હતી તઈયાર
પારસી છોકરીઓએ ફુલથી વધાવીઆ સગન,
શાહાજાદો એ કીરીઆ જોઈ થઈઓ મગન.
સરઘસનાં આકારમો લઈગીઆ પરેલનાં મેહેલમો,
ખુશાલીનાં પોકારા ઊઠેઆ આખાં શેહેરમો.
રઈએતોએ પુર જોશથી દીધો તો આવકાર,
આખાં શેહેરની વસતી રસતા ઉપર રહી તઈઆર.
રસતાની બાજુ ઉપર માંચરા બાંધેઆ બેશુમાર,
[illegible] માણુશો રસતાપર જમાં થાઆં બીશીઆર.
[illegible] કીધો રાતે લાઈટનો સીંગાર,
[illegible] ખીલી રહી એ રાતે ગુલજાર.

અધારશે પંચોતેરની નવમી નવેમબરે,
એ મુબારક દીવશે શાહાજાદાની શાલગરે.

ફેરવીઊતું લાઇટ કરવાનુ એજ દીવશે કાંમ,
પાર ઊતરીઊ સમાંધાંનીથી એ દીવશે તમાંમ.

લખું છેઊ એ મુંબઇની લાઇટનો હેવાલ,
વાંચનારાઓ જાંણીને બહુ થાશે ખુશાલ.

સરકારે લાઇટ કરવા ખરચીઆ પચીશ હજાર,
સરકારીજ મેહેલોપર કરવા સીંગાર.

તરેહ તરેહની લાઇટથી સીંગારીઊતુ મેદાંન,
બેઊ બાજુનાં રસતાઓ ઊપર બાંધીતી ઓરાંન.

તેપર બાંધેઆતાં રંગ બેરંગીન ફાંણશો,
એ લાઇટ કરવા રોકાએઆતાં શેંકડો માણશો.

આરકાંઓ મારેઆંતાં આખી મુંબઇના દશ,
જાંહાં પાહાદશાહી રસતાઓ આવેઆતા ફ્રસટ.

આરકાંઓ બનાવેઆતાં બહુ કીમતી શુંદર,
જલે આએઓ પ્રીનસ કરી લખીઊતું અંદર.

તરેહવાર લાઇટથી શેહેરનાં સીંગારેઆ રસતા,
ઠાંમે ઠાંમ મારેઆતા શુંદર રાખશી વાવટા.

રાંણીનાં બાહુબલાંપર કીધી લાઇટ બહુ ભપકાદાર,
રંગ બેરંગીન ગેઆસનાં દબાથી કીધોતો શીંગાર.

તરેહવાર ફાંણશોથી પોસટ હાફીસ સીંગારીતી,
તેર હજાર બતીઓ એ હાફીસપર લગાવીતી.

પાલટ હારીસની સામણેજ ઈજનેરોની હારીસ
સીંગારીતી રંગ બેરંગીન ફાણુશોથી અતીશ.
દેવી લાઈટથી એ બહુ દીપતીતી શુંદર,
મેહેલપર ગોઠવેઆં ફાંણુશો દશ હજારથી ઉપર.
એ બેઉ મેહેલોથી મુંબઈનો ખીલીઆતો દેખાવ,
હજારો માણુશોનો હીંઆં થાએઓતો જમાવ.
બહુ શુંદર સીંગારીઆતો ફરીગેર ફુવારા.
એપર તરેહવાર ગોઠવેઆતા ગેઆશનાં આકારો.
છુશો સલગાવેઆતાં એપર ગેઆશનાં મુન
એથી લાઈટનો ફેલાએઆતો ઉજાશ એકુન.
ચરચગેટનો મોહોલો શજીથી બહુ ભપકાદાર.
મુન અને જુમરોથી તમાંમ કીધોતો સીંગાર.
પાદશાહી દેવલનોતો બહુજ મારતોતો દમાંમ,
તરેહવાર લાઈટો કરીને સીંગારીઉતુ તમામ.
બતી સલગાવીતી એકદમ સાત હજાર,
શેતારાઓનો બનાવેઓ કટેરાઓ ઉપર આકાર.
બહુ દીપતોતો એલફીનસટન શરકલનો બાગ,
ગેઆશથીજ સીંગારેઓ એ બાગનો મોટો ભાગ.
દેર જાહાડોપર ચીનાંઈ ફાંણુશો સલગાવેઆં,
ગેઆશનાં આરકાંપર શાહજાદાનાં નાંમ કોતરાવ્યાં
એવી ભપકાદાર સીંગારીતી પાદશાહી ટાઉન હાલ,
[illegible] એ લાઈટ જોઈ બહુ થાઈતી ખુશાલ.

એ મહેલપર બતી સલગાવીતી તેર હજાર.
બીજો કીધોતો એપર તરેહ તરેહનો સીંગાર.
બજારગેટના મોહોલાનોતો અજબ હતો દમાંમ.
બેશુમાર લાઇટ કરીને સીંગારેઓતો તમાંમ.
ચીનાઇ ફાણુશાનીતો બાંધીતી હાર,
વાવટાઓની તાંગેઆતા કંઇ બેશુમાર.
પારશીઓનીજ મેહનતથી એ થાઇઉતુ કાંમ.
વલાએત શુધી પારશીઓનુ એથી રેલાઇઉ નાંમ.
ક્રાફર્ડ મારકીટનોતો ભપકો મારતોતો બહુ.
સલગાવેઆતાં બેશુમાર વાલશતો ને જુમરો શહુ.
એ મારકીટપર સલગાવીતી બતી પંદર હજાર,
મુંબઇની રોશણીનો મોહોટો હતો સીંગાર.
શુંદર લાઇટ કરી સીંગારેઆતાં બેહુ કાપડબજાર,
નવાં બજારને કીધોતો પુર ગેઆસથી સીંગાર.
સઉથી હતી ભીંડીબજારની લાઇટ કંગાલ,
છુટાં છુટાં ગોઠવેલાં તંમલરો હાલ હવાલ.
નાંમીચી હતી ભાંએખલા ઇશટેશનપરની લાઇટ,
તરેહવાર વાવટાઓથી બનાવીતી સાઇડ.
વીકટોરીઆ ગારડંનનો તો દમાંમ મારતોતો પુર,
એ બાગને સીંગારીઆપર ન રાખીતી કશુર.
શીંગારેઓતો એ બાગને તમાંમ ગેઆસથી,
દેખાવ મારતો જાહાડોપરનાં ચીનાઇ ફાંનુસોથી.

ગા૯ ને તારાનાં આકારથી મીનારો શીગારેઓનાં
એથી એ બાગનો ભપકો બહુ મારેઓતો.

સરકારી મેહુલનોબી બહુ હુતો શીંગાર,
તરેહ તરેહની લાઇટ કીધીતી કંઈ બેશુમાર.

એ વતરોગે બીજી લાઇતો ગાંમમા હુતી બેશુમાર.
જેનો હેવાલ લખતાં કબુ ન આવે પાર.

શાહજાદાએ એ દંન ભરીતી દરબાર,
મોલાકાત આએઆતા શોદાગરો ને સરદાર.

ત્રીજે દંને બચાંઓની જીઆફતનો લખુંછુ હેવાલ
વાંચનારાઓ જાંણીને બહુ થાશે ખુશાલ.

એ દીંન માંડવમાં બચાંઆનો થાએઓ જમાંવ,
રંગ બેરંગીન દરેશથી ખુશ મારતોતો દેખાવ.

સાંમેલ થાઇ એમે રચનાંમે જુદી જુદી જાત,
દર ઇસ્કોલનાં બાલકો આએઆં વાવટાઓ સાથ

શહેર કીધું ખાવાનું ટેબલો ઊપર બેશી.
ખાતાં ખાતાં બાલકો બહુ થાતાં ખુશી.

દપોદપ માંરતાતા મોહોમે ફરૂટ મીઠાઇનાં દપુશા,
ઘડી ઘડી કાહડતાતાં મોહોમેથી ખુશીનાં જોશા.

ખાઇ પીઇને બાલકો થાએઆં તઇઆર,
કરવાં લાગાં ગમતો ને મસતી ને પોકાર.

કોઇ નાચે ને કોઇતો કુદે ને કોઇતો ગાયન ગાએ,
હુવી બાલકોની ગમતથી તમાંસગીરો ખુશીથાએ.

દર ઇસકુલોની ટોલીઓ હવે વેંહેંચાઇ ગઇ,
સરવે બાલકોની ગણતરી દશ હુજાર ઉપર થઇ.

વખત પરમાંણે આવી લાગો શાહાજાદો નાંમદાર,
શેઠ હોશાભાઇએ ને બીજાઓએ દીધો આવકાર.

ખોદા સલાંમત રાખે કરીશચીઅનોએ ગાયું ગીત,
એ ગાયન સમજવા શાહાજાદાએ લગાડીઉં ચીત

પારસી બાલકીઓએ ગાઇતી કે તમો ભલે આવ્યા,
એ શરવે ગાએન શમજીને લોક બહુ ખુશી થાઆં.

ધનબાઇ અરદેશરે શાહાજાદાને પેહેરાવેઓ હાર,
એ પારસી બાનુઓ હશીને માંનેઓ ઊપકાર.

બીજો હાર પેહેરનાર મુંબઇનો ગવરનર,
પેહેરતી વખતે એ બાઇ તરફ નમાંવીઉતુ શર.

સરની ધણીઆંની સાથે શાહાજાદાએ શેકીન કીધી,
બીજી અશતરીઓનીબી એને મોલાકાત લીધી.

કમીટીએ શાહાજાંદાનો માંનેઓ ઊપકાર,
ભાંએખલા કલબમો જાવાને થાએઓ તઇઆર.

ગાડીમાં બેઠો શાહાજાદો પુર દમાંમથી,
લોકો ખુશાલીનાં પોકારો ઊઠાવે માંનથી.

શેલરોની જીઆપ્તમાંથી બારવને આએઓ,
એ જીઆપ્તની રચણાં જોઇ બહુ ખુશી થાએઓ.

શેલરો કાહડતાતા ફરદમ ખુશીનાં પોકાર,
પે દરપે ઊઠાવતાતા વઇન વાટરો ખુશબાકાર.

પીએ ને નાચે ને ખુશ મીજાશથી ગાએન ગાએ,
દાર બે કલાક શુધી બેશીને હુંશીની પખે ખાએ.
પછી કરાવી શેલરો પાસ ઇનાંમોથી રમત.
એ લોકની રમતથી તમાંશગીરોને પડીતી ગમત.
ખલાસ થાઇઊ એ રમત ગમતનુ તમાંમ કાંમ
પછી ગીઆ વાજું વગાડતા પોતાને મુકાંમ.
મારાપોરી જાવા બારવને થાએઓ તઇઆર.
ગાડીઓ આએઓ શહવારે કલાક દશ્નો શુમાર
એક શુંદર આગબોટપર થાએઓ સવાર.
સાથે ગીઆ ગવરનર કેટલાક શરકારી અમલદાર.
તાંહાં જાઇને જોઇઊં અસલી કોતરકાંમ.
એક કલાક શુધી ફરીને જોઇઊ તમાંમ.
ખાંણુ ખાઇને રાતે પાછા આવા થાએઓ તઇઆર,
કલાક નવને અમલે પાછા થાએઓ સવાર.
શરવે વાંહાંણોપર કીધોતો લાઇટનો સીંગાર,
રંગ બેરંગીન લાઇટથી દરીઆ ખીલે ગુલજાર.
તરેહ તરેહની આતશબાજીનાં ઊડવા લાગા બાંન,
ખુશી ભરીઆ દેખાવ જોઇ અજબ થાએ ઇનશાંન.
હુજારો માંણશોનો પાલવાપર થાએઓતો જમાંવ,
પૂર ચંદરમાની લાઇટનો ખુશ મારતોતો દેખાવ.
[illegible]ની આગબોટની દીશવા લાગી નીશાંન,
ખુશાલીના પોકારાથી લોકોએ આપીઊ માંન.

ગોદીને રથતે ઊતરીને ગએઆ પરેલ,
લોક પાછું ફરવા લાગુ કરી પાલવાની શેહેલ.

બારવને ગાએકવારનાં શેલરહોમનની કીધી કીરીઆ
અમીર ઊમરાઓને એ સભામે નોતરીઆ.

કીરીઆ કરીને શેલર હોમને મુકીઊં ખોલુ,
એ મેહેલનુ શુંદર કાંમ ઘણુંછે બોહોલું.

બારવન ગાદ[illegible] નાખવા ગએઆ પાએઆ,
ફરીમેશંનનો દરશ પોતે પેહેડી આએઆ.

દબદબાથી શાહાજાદાએ કીધી કીરીઆ,
મુંબઇનાં શરવે ફરીમેશંનોને હુમો નોતરીઆ.

ફરીમેશંન વાલાઓએ આપીઊ એક માંનપતર,
લાએકી ભરીઆ શબદોમાં એને દીધા ઊતર.

એ ગોદી બાંધવાનુછે પચાશ લાખનુ કાંમ,
પરીનસ ગોદી કરી એનુ રાખીઊછે નાંમ.

બારવંને ફરીમેશંનોએ આપેઓતો બાલ,
શીંગારીઓતો પુર લાઇટથી ટાઊનહાલનો હાલ.

શાહાજાદોછે શરવે ફરીમેશંનોનો વડો પીર,
એ બાલમો ન જાવાથી તેઓ થાએઆ દલગીર.

ભાંએખલા કલબ વાલાઓએબી આપેઓનો બાલ,
તાંહાં ખાઇ નાંચીન શાહાજાદો થાએઓ ખુશાલ.

ઠાંમે ઠાંમ બધે ચાલે બાલો ને નાંચ રંગ,
એ શરવે જોઇને શાહાજાદો થાએઓ દંગ.

રાજાઓનાં દોર દમાંમથી મુંબઇ હલીમલી રહી
હજારો માણશોનાં ટોળાં જોવા ફરે હુંઇ તહી.
મોટા મોટા રાજાઓને ઘેર ગએઆ એ મોલાકાતે,
નજરાંનાં કીધાં આંમણ સાંમણ પોતાને હાથે.
દંન તરણ ગીઓતો શાહાજાદો પુનાંની અંદર,
તાંહાંથી ખાંનબાહાદુર પદમજીએ વાંચીઉ માંનપતર
પુણાંનાં રેહેવાશીઓએબી શારો દીધોતો અવકાર,
આતશબાજી સાથે લાઇટનો કીધોતો શીંગાર.
પછી ગએઆ મુંબઇથી શાહાજાદો વરોડરૂ જોવા,
ઇશટેશનપર આએઆ માહારાજા અવકાર દેવા.
તોપોની શલાંમતી શાથે મોલાકાત લીધી,
ખુશી ભરીઆં દીલથી માહારાજાશાથે શેકીન કીધી.
હાથીપર બેશાડીને લઇ ગએઆ પુર દમાંમથી,
ખુશી થાએઆ શાહાજાદો પોતાને મલેલાં માંનથી.
આતશબાજી અને લાઇટનો પછી કીધો શીંગાર
ગએઆ બારવને શાહાજાદો હરનનો કરવા શેકાર.
આખો દીવશ જંગલમાં ભટકીને મારીઆં હરન,
પોતે એ શેકાર મારેઆથી થાએઓતો મધંન.

માહારાજાએ શાહાજાદાને આપેઓતો બાલ,
પુર લાઇટથી શીંગારેઓતો મોતીબાગનો હાલ.
પછી માહારાજાએ કરાવીતી તરેહ તરેહની રમત,
હાથીની સાથે મારીનીબી કરાવીતી ગમત.

જમનાંબાઈની પોલે મોહોડે લીધી મોલાકાત,
ઘણો વખત બેશીને શાહાજાદાએ કીધીતી વાત.
ભરૂચ અમદાવાદનું આઇઉ ડેપીઊટેશન,
આએઆતા નાંમીચા શોદાગરો ઘણાંએક જણ.
દેખાડી માંનપતરોમે પોતાની વફાદારી,
શરવેની શાહાજાદાએ મોલાકાત લીધી શારી.
માંનેઆ શરવેનો દીલોજાંનથી ઘણો ઊપકાર,
ને બોલીઆ કે તમો છોઆ રાંણી તરફ વફાદાર.
એટલું બોલીને શરવે શાથ શેકીન કીધી,
ડેપીઊટેશને નમીને વદીઆગીરી લીધી.
શુરતનાં શોદાગરોનુબી આઇઊ ડેપીઊટેશન,
એ લોકનાં માંનપત્રથી શાહાજાદો થાએઓ મગંન.
માહારાજાની પરાંનાંગતથી તે બહુ ખુશી થાઓ,
ચાર દીવશ રેહીને મુંબઈ જાવા તઈઆર થાઓ.
માહારાજા શાથ શટેશનપર ફેરી મોલાકાત લીધી,
પેઆરનાં જોશાથી એકેકશે શેકીન કીધી.
લોકોએ ઊડાવેઓ ખુશાલીનો પોકાર,
આગની ગાડીપર પછી થાએઓ શવાર.
ખબર પડી મુંબઈને શાહાજાદાને આવાની,
તઈઆરી કીધી પરજાએ એશતેકબાલ જાવાની.
ગવરનર ને અમલદારોનો થાએઓ [illegible],
લશકરી શંફનો દીશવા લાગો શુંદર દેખાવ.

આવી લાગી ગાડી ઇશટેશન ઊપર,
ટોપાની શલાંમતી પડી ધરોધર.
ઊઠવા લાગો હરદંમ ખુશાલીનો પોકાર,
પોતાની મંનવારપર જાવા શાએઓ તઇઆર.
શરવેની શાથ શેકીન બઇને પુર દમાંમથી ગએઓ,
મુશાફરીની થાક ઊતારવા આપો દીવશ રેહેઓ.
બારવને શાઇ મુંબઇને આતશબાજી,
તરેહવાર બનાવતો ઊડીઆથી રહઇ મુંબઇ ગાજી.
તાજ મેહેલનો બલતો ખુશબુમાં દેખાવ,
મુંબઇની ખલકનો હીઆં થાએઓતો જમાવ.
એ આતશબાજીપર ખરચીઆ દશ હજાર,
શવા કલાક દારૂખાંનુ ઊડારીને જર કીધો ખુવાર.
શર જંમશેદજીને ઘેર ગએઓ ઓલાકાતે,
ઊમરાવો તથા શર બારટલ ફ્રીઅર શાતે.
શર જમશેદજી શાથ પેહેલી કીધી શેકંન,
શરનું કુટુંબ જોઇને બહુ થાએઓતો મગન.
શર જમશેદજીએ કેટલું એક નજરાંનુ કીધુ,
ઊપકાર માની ખુશી થાઇને તે લીધું.
તેમાં હતી એક બહુ કીમતી ટેબલ,
[illegible]કાઇમે હતુ એક પાનીઆનું દલ.
[illegible]તી પાહેરાઇમા તે શાત ફુતની ઊપર,
[illegible] હતી દશ ફુતની અનદર.

પછી શર જમશેદજીને પહેરાવેઆ શુનાંનો શ્રાંન,
પોતાની મુશાફરીની એ આપી નીશાન.

આપી સાથે કેટલીએક કીમતી કેતાબ,
પોતાનુ નાંમ લખીને આપીતી શેતાબ.

પોતાની માંતાની ને ધણીઆંનીની આપી સબી,
શર જમશેદજીનાં જેવુ માંન ન મલશે કોઇને કબી.

ખરશેદજી ફરદુનજી સાથ સરે કરાવી ઓલખાંણ,
એવણે વાંહાંણ બાંધીઉતુ તેની આપી નીશાંન.†

વાંહાંણને આપીઉતુ શાહાજાદાના વડા બેટાનુ નામ,
ખુશી થાએઆ એ શેઠીઆનુ હેવુ જોઇ કાંમ.

પોતાનાં કુટંબ તરફ એ શેઠનો જોએઆ પેઆર,
નમીને શેકીન લઇને એ શેઠનો માંનેઆ ઉપકાર.

એની ધણીઆંનીએ એ વાંહાંણની કીધી કીરીઆ,
એ સમજીને ખુશી થાઇને શરવે જણ ફરીઆ.

અરધો કલાક શુધી વાતચીત કીધી,
જાતી વખત શરવે સાથ શેકીન લીધી.

બોલીઆ કે મારી માંએ કીધીતી એલતેમાશ,
કે શર જમશેદજીની મોલાકાત લેવી ખાશ.

ઇજાંન કીધુ શરને પોતાની મંબવારપર આવાનુ,
પોતાનાં શરવે કુટંબનેબી શાથે લાવાનુ.

---

† શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજીએ વેલાત જાતે એક વાંહાંણુ બંધાવેલ હતું તે વાત કહી સંભલાવી હતી.

શર જમશેદજી પછી શીરાપીશપર ગીઆ,
શરને આવકાર દેવા અમલદારો તઈઆર રહેઆ.

શરે જાઈને શેકીંડ કીધી શાહાજાદા શાથે,
શીરાપીશપર શાથે ફરીઆ પોતે જાતે.

ને દેખાડી શરવેને પોતાની મંનવાર,
ફરૂટ મીઠાઈનો નાસતો રખાવેઓ તઈઆર.

તેપર બેશાડી, સલાંમતી લેવાડી શર જમશેદજીના
બીજી લેવરાવી વીકટોરીઆ રાંણીજીની.

ખાઈ પીઈને શરવે થાએઆં ખુશી,
વદેઆ કીધા શરને શેકીંડ લઈને હુશી.

શર કાવશજીને મલવા શાહાજાદાએ મોકલી ખબર,
ગએઓ એ ખબર લઈને પોલીશ કમીશનર શુટર.

એ શેઠે પોતાની હમેશની માંદગી જણાંવી,
ઊપકાર માંનીને મોલાકાત લેવા નાં કેહેવાડી.

એ સમજીને શાહાજાદો થાએઓ દલગીર,
પોતાની માંતા ને ધણીઆંનીની મોકલાવી તશવીર

બીજા દેશીઓને ઘેરથી ગએઓતો મોલાકાતે,
લીધી મોલાકાત શર મંગલદાશ સાથે.

પછી આગાખાંનને ઘેરથી મોલાકાતે આએઓ,
એ મોલાકાતથી તે બહુ ખુશી થાએઓ.

તાંહાંથી ડેવીડ શાશુનને તાંહાંથી ગએઓતો,
એ વેપારીની મોલાકાત લઈને પાછો ફરેઓતો.

એ વેપારીએ રૂપીઆ કાહાડીઆ પચાશ હજાર,
ઘોડેશવાર બાવલાંથી નાંમ રાખવા ઇઆદગાર.

મુંબઇને આવી ગએઆની એ રેહુશે નીશાંણ,
મુંબઇપર એ વેપારીનુ હમેશનુ રેહુશે હુશાંન.

એક પારશી બાંનુએ તીલીની ટોપી આપી ભેટ,
આપનાર આંદંનબાઇ હોરમજી દાદીશેઠ.

એ શુંદર ટોપી લઇને શાહાજાદો થાએઓ ખુશી,
ઊપકાર માંનેઓ એ બાઇનો ખુશ દેલથી હશી.

એ બાઇછે શર જમશેદજીની વાહાલી બેટી,
ચંચલાઇ સાથે ધરાવેછે બહુ ખુબશુરતી.

શાહાજાદો જોવા આએઓ દખમાંનો ડુંગર,
શરપર ચીઠી લખેઆથી ગએઆ તેપર.

વખતશર આવી લાગો શાહાજાદો નાંમદાર,
શર જમશેદજીએ નમીને દીધો આવકાર.

શરની પુછી શાહાજાદાએ ખબર અંતર,
પછી શેકીન લઇને શાહાજાદાને લઇ ગીઆ ઊપર.

ડુંગરપરની સફાઇ જોઇને થાએઓ ખુશ બહુ,
શેકરેટારીએ દખમાંનો ફારમ બતાવેઓ શહુ.

ને સમજાવી દખમાંઓની સરવે ખુબી,
બોલીઓ શાહાજાદો કે એથી હવા બગરે ન[illegible]ખી.

દુરબીનની મારફતે જોએઓ મુંબઇનો દેખાવ,
જોએઓ એને મુંબઇનો દેખાવ ખુશનમાવ.

પછી ફુલ તોરા આપીને વદીઆ કીધા,
વાલકેશવરનાં મેહુલમો જાવા રસતો લીધો.

શોરાબજી જમશેદજીએ પેહેલા બારોનેટનાં પુતર,
બનાવેઓ એક રૂપાંનો ચાંન બહુ શુંદર.

એક બાજુપર પોતાના પીતાનો કોત્રાવેઓ ચીતાર,
બીજી બાજુપર ભેટઆપેઆનો કોતરાવેઓ શાર.

શાહાજાદાને પછી એ ભેટ આપેઓ ચાંન,
ને બતાવીઊ શાહાજાદાપર પોતે હેત ને માંન.

સાથે આપેઆ પોતાનાં પીતાનાં ફોટોગરાફ,
પોતેજ પાડેલા એ ફોટોગરાફ શુંદર ને શાફ.

શાહાજાદાએ એ ભેટ લઈને માંનેઓ ઊપકાર,
પારશી ટોલોછે ઈંગરેજો તરફ બહુ વફાદાર.

દશતુર પેશુતનજી બેરાંમજીએ આપીઊ માંનપતર,
પેહેલવી જુબાંનમો શુનેરી લખીઆ અખશર.

શાહાજાદાએ કબુલ કરીને આપીઊ માંન,
દશતુરજીનાં એ માંનપતરની બહુ થાઈ વખાંણ.

દશતુર જામાંસજી મીનોચેરજીએ આપીઊ માંનપત્ર
પેહેલવી જુબાંનમો કેટલીએક લખી શતર.

તેનો ઊતર શાહાજાદાએ પાછો વાલેઓ,
તેનો ઘણો ઊપકાર દશતુરજીનો માંનેઓ.

તે પછે [illegible]લાંન જાતા શાહાજાદાએ કીધો ઠરાવ
જા[illegible] [illegible] માંન આપવા લોક થાઈઊ જમાંવ.

રસતાઓ ઊપર મચી રહી લશકરની ધુમધાંમ,
આવી લાગો પરેલથી શાહાજાદો કરતો સલાંમ.

પછી ગએઓ શાહાજાદો ગોદીની અંદર,
શરવેની સાથ શેકીન લઈને ગએઓ મંનવારપર.

લોકોએ ઊઠાવેઓતો ખુશાલીનો પોકાર,
ધીમે ધીમે ચાલવા લાગી શીરાપીશ મંનવાર.

ટોપોની સલાંમતીનુ માંન પરવા લાગું,
લોકો ચોમેર પાછું વીખરાવા લાગું.

મુંબઈની રચણાં હવેથી થાઈ તમાંમ,
કોઈબી દંન ન થાશે હેવો મુંબઈનો દમાંમ.

રેલવેની ગાડીપર હવે ચાલવા લાગો દોર,
ગાડીઓ ભરે ગરીબોને જેમ જણાંવરો ને ઢોર.

રાજાઓની વદેઆગરીનાં ટોપનાં પડે ધડાકા,
રાજાઓ આવેઆથી વેપારીઓને પડીઆ તડાકા.

શાહાજાદાની પધરાંમણીમાં હાપીશોનુ બંધ કાંમ,
દીન ૧૦ ખુશીનાં ગુજારીને ઊગાડી તમાંમ.

શાહાજાદાએ મુંબઈને આપેઆ દશ હજાર,
ગરીબ ખાતાંઓને કરવા મદતગાર.

પુણાંનેબી આપીતી રકમ રૂપીઆ પંદરશોની,
મદત કરવા નાંચાર બેચાર ગરીબોની.

રગટપીટની બાંધવા ધારી એક હાસપીટાલ,
શાહાજાદાનુ નાંમ રાખીને તેને કરવા ખુશાલ.

પારશીઓએ એમા નાણાંની મદત કીધી બહુ,
એ હસપીટાલમા સાંમેલ થાઇ પરજા શઉ.

આવકાર દેનારી કમીટીએ લાખનો કીધો ખરચ,
એ કમીટીએ પુર મેહુનત લઇને બજાવી ફરજ.

મીઊનીશીપાલ કમીટીએ આપેઆ પચાશ હજાર,
શાહાજાદાનાં માંનને શારૂ કરવા મુંબઇમા શીંગાર

ચાર માસમા જોઇ રહુઓ આખું હીંદોસથાંન,
જાંહાં ગીઓ તાંહાં શાહાજાદાને ભારી મલીઊ માંન

લખો રૂપીઆની થાઇતી ભેટો ને શોગાત,
પશુ પંખીની તરેહ તરેહની રાજાઓએ આપી જાત

શાહાજાદો ગએઓતો શેકાર રમવા નેપાલ,
તરેહ તરેહનાં શેકારો મારીને બહુ થાતો ખુશાલ.

જંગલી જનાંવરોનો એને બહુ કીધોતો શેકાર,
વાઘો અને હાથીબી કંઇ મારીઆ બેશુમાર.

તાંહાંથી આએઓ શાહાજાદો ફેરલો ઇંડોર,
માહારાજાને તાંહા ઊતરીને રેહુઓ દીન દોર

હીઆંથી નીકલેઓ શાહાજાદો મુંબઇ આવા,
મંનવાર શીરાપીશપર બેશી પોતાને વતંન જાવા.

ઠરાવ કીધો જાવા મારચની અગીઆરમીએ,
પરગટ કીધાં જાહેરનાંમાં મુંબઇના ગવરનરજીએ

મુંબઇની કારપોરેશન થાઇ માંન આપવા તઇયાર,
રસતાઓપર વાવટાઓ અને ફુલનો કરવા શીંગાર

સાંગારીઉતુ ચરચગેટનુ ઇશટેશન શુંદર,
તરેહવાર જાહાડોનાં કુંડાં ગોઠવેઆતાં તેપર.

†ગવરનર ને શરકારી અમલદારો થાયા જમાવ,
લશકરી સંપ્નો પાલવા શુધી થાએઓ દેખાવ.

લોકોની ગીરદી પડી રશતાઓપર બેશુમાર,
શાહાજાદાનાં દરશંન કરવા લોક રહીઉં ઇંતેજાર.

વખત ઉપરાંત ગાડી આવી ઇશટેશન ઉપર,
પેહેલે ગએઓ ગાડી આગલ મુંબઇનો ગવરનર.

ખુશાલીનો લોકોએ ઉઠાવેઓતો પોકાર,
શઉને મલીને મંનવારપર જાવા થાઓ તઇઆર.

શરઘસનાં આકારઓ લઇ ગીઆ ગોદીની અંદર,
બેસાડેઓ શુંદર માંડવાની બેઠક ઉપર.

તાંહાં બેશીને શરવેની લીધી ખુશીથી ભેટ,
શર જમશેદજી શાથ શેકીન લઇને બતાવીઉ હેત.

શીરાપીશ મંનવારપર જાવા થાએઓ તઇઆર,
ટોપોની સલાંમતી સાથે ખુશીનો ઉઠેઓ પોકાર.

પછે રાતે ગએઓ વાલકેશર સરકારી ખાંનુ ખાવા,
દશ વાગે આએઓ પોતાની મંનવારપર જાવા.

બારવંને ગીઆ ટાંઉન કાંઉનશીલનાં મેમબરો,
મુંબઇની તરફથી બીજું છેલ્લુ આપા માંનપત્રો.

---

† એ વેલાનો મુંબઇનો ગવરનર શર ફીલીપ [illegible] તથા હીંદુસથાંનનો વાઇશરાએ લારડ ના[illegible]ક હતો.

ડોશાભાઇફરાંમજીએ હીઆંબી વાંચીઊ માંનપતર,
બહુ ખુશી થાઇને એ માંનપતરનો દીધોતો ઊતર.

પછી ડોશાભાઇફરાંમજીને પેહેરાવેઓ રૂપાંનો ચાંન,
પોતાની ખુશાફરીની એ શેઠને આપી નીશાંન.

ને કીધી એ શેઠને હુવી અલતેમાંશ,
કે જાહેર મીજલશોમો હુને પેહેડી જાવો ખાશ.

પછી એ શેઠે શાહાજાદાનો માંનેઓ ઊપકાર,
શરવે મેમબરો સાથ પાછા જાવા થાયા તઇયાર.

જમશેદજી ધનજીભાઇ વાડીઆ ગોદીનાં માસટર,
તેવંણે બનાવેઓ ધારીપારીનો નમુનો શુંદર.

શાગલી લાકડાંનો બનાવેઓતો તમાંમ,
પોતાની ઇઆદગારીનુ તેપર કોટરાવીઊતુ નાંમ.

પછી શાહાજાદાને એ નમુનો એ શેઠે ભેટ કીધો,
ખુશી થાઇ એ શેઠનો ઊપકાર માંની લીધો.

ધનબાઇ તે અરદેશર વાહાડીઆની બેટી,
છે એ બાઇ ઇંગરેજી એલમ શીખેલી.

શાહાજાદા અને તેની બાંનુનો એને પારેઆ ચીતાર
શુનેરી ફરેમમો જરી કીધોતો તઇઆર.

પછી ભેટ કીધી શાહાજાદાને એ શબી એ બાઇએ,
શાહાજાદાએ ઊપકાર માંનેઓ નમંનતાઇએ.

શાહાજાદાએ ફરી શર કાવશજીની ખબર પુંછી,
એક રૂપાંનો ચાંન સાથ પોતાની સબી મોકલાવી.

શર કાવશજીએ ફરી માંનેઓ શાહાજાદાનો ઉપકાર
આપા કહેઆ એલેકજાંનદ્રા ઈશકોલને વીશહજાર†
શાહાજાદાની ખુશાલીમો એ શખાવતનુ કીધુછે કાંમ,
કાએમ શુધી હુમો જોડાશે શાહાજાદાનુ નાંમ.

શર જમશેદજી ગઆ શાહાજાદાની છેલી મોલાકાતે,
પોતાનાં તરણડે બેટાઓને લઈ ગીઆ સાથે.
શાહાજાદાએ એ શર શેઠીઆની મોલાકાત લીધી,
થોડો વખત શુધી પેઆરથી વાતો કીધી.

પછી શર જમશેદજીએ કીધીછે છેલી સલાંમ,
શાહાજાદાએ એ શરને પુરતુ આપીઉતુ માંન.
પછી તઈઆર થાઈ ઉપરવા શીરાપીશ મનવાર,
પાલવાપર લોકોની ગીરદી થાઈ બેશુમાર.

ઉપડતી વખતે શાહાજાદાને તોપનુ આપીઉ માંન,
ચાલતી મનવારે લોકને છેલી કીધી સલાંમ.
તેરમી મારચે‡ હીંદની મુશાફરી થાઈ તમાંમ;
તમાંમ થાએઓ હીંદમેથી શરવે દોર દમાંમ.

---

† પાછલથી આ રકમ વીશ ધાલ પડી ગએલી સંભલાયચ.

‡ તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૭૬ ને દીને આ નામદાર શાહાજાદો પરીનસ આફ વેલસ તે હવેપછેનો આપણો [illegible] [illegible]ની હીંદની મુસાફરી પુરી કરી પોતાને વતન વા નીકલેઓ હતો તે તા૦ ૧૨ મી મે ૧૮૭૬ રે પોતાને મકાંને પુગો હતો.

શાહજાદાની પધરામણી માટે જોડાયલાં ગાયણો.

(છોકરાંઓને જીઆપ્રત આવતી વખતે ગાવાને માટે નરમદાશંકર કવીએ ઇનામ મેલવીને જોડેલાં.)

પદ—રાગ ઠુમરી.

ભલે ભલે પધાર્યાજી આજ, ગુણિયલ રૂડા રાજવી—ભલે૦ ટેક.
દેશ વિદેશે તો દિપે, તેજ વાળું માહા રાણીજીનું તાજ—ગુણિ૦
કુંવર તેના પાટવી, થશો આગળ અમારા રાજ—ગુણિ૦
હિંદુસ્થાને આવીયા, થાયે સંઘે હરખના અવાજ—ગુણિ૦
રાજ પરોણા આપ છો, નથી સેવા સરીખા કંઈ સાજ—ગુણિ૦
હેતે આશિષ આપિયે, જસવંતા કરોજી રાજકાજ—ગુણિ૦

પદ.

ધન્ય ધન્ય ધન્ય ધન્ય, આજરે દિવાળી;
રાજવંશી પાટવિયે, આ ભૂમિ નિહાળી—ધન્ય૦

પશ્ચિમ હિંદુસ્થાન કેરાં, રાજયનગર માંહે;
મહારાણીનો પૂત વડો, સપગલે સુહાયે—ધન્ય૦

ઓચ્છવની ધામધૂમ, લોક ઉભરાયે;
બ્રિટિશ તાજ પેહેરનારો, કેવો તે જણાયે—ધન્ય૦

ઘેર ઘેર વારતામાં, પ્રિન્સને વખાણે;
હરખમાં વધારો કરે, ખાન પાન ગાણે—ધન્ય૦

—0—

શાહજાદા ઈંગલંડ પોંહચતાં તેમની બાનુએ તેમને વધાવી લેવાને કરેલી કીરીયા.

("ડાટરકુ" નાંમનાં રમુજી પતર ઉપરથી ઉતારેલી કવીતા.)

ગઝલ.

"મયો માફી હવે સબ એક જા"--એ રાહ.

ભલે આયા-ખાવંદ મારા-હું બાનુ તુંજ-ખરી પયારી,
વધાવી લેઉંછ-ફુલ ઈંગલંડના--તરફથી, ચાહી-સુખાકારી.

સીરાપીસના--નીશાન મલતાંજ--ઊલટથી અહીં-થઈ હાજર,
રોશન તુંજ રૂપ-ફરી જોઈ-દીલે ઉપજેછ હરખ ભારી.

બાલક ને બેશી તાગ અઉ-લેવા તુને-આયાંછિ અહીં,
હતી અમ દીલ-એકજ ઊંડી-જોવા તુને--ઈંતેજારી.

નહી દીન સાત-વીહીલા તુને-મુકેલા મેં-જોયા વગર,
એકેદમ સાત-મહીના વેર-જુદાઈ ખમી-જીગર બાલી.

મલીયો મને-જુદાઈનો-બદલો, તુને-સલામત જોઈ,
ફતેહ સાથે-વચે પરદેશ-ગમત ને સાહે-બી ગુજારી.

મુલક કરતાં-વધુ ફીકર-હતી તારી-જીંદગાનીની,
ટલી ને, થા-બા સુરખરૂ-બાલક, માતા-ભુમી તારી.

બની દાસી-કરી સેવા-ઊતમ, તારી-હીંદ ભુમીએ,
હવે તારૂં-વતન ઈંગલંડ-કરી બેઠું-છે તઈઆરી.

મોડે હસતે-મેલી કદમ-મુબારક આ-કીનારાપર,
રીજી રાજવ-સવદેશીને-પરસપર પરીત-દેખાડી.

"હવાલે-ઈંગલંડને-દીએ દુવા-દાતરકુંજી,
માગે નહી જર-ચાહે એક એજ-દેતો ના હીંદ-ને વીસારી.

શાહજાદાએ પોતાની બાનુને મલયા પછી કહેલા સુખન.

ગઝલ.

ઓરતના ટોળામાં એક બાનુ તું છે,
ઓદાઈ ફુલ નયામતનું ખાનું તું છે.
ગર કરૂં સો હીસા ખરી ખુબસુરતીના,
ફક્ત એકમાથી આલમ, નવાણું તું છે.
ઇંગલંડનો તું સુરજ, ડેનમારકનો ચાંદ,
મુજ મોહબત કચેરીનું થાણું તું છે.
જે જહવેરની જોડ નહી શાહી ખજાનામાં,
તે જહવેરનાં નંગોનું પાનું તું છે.
નહી બાનુજ મારી, પણ જીંદગાની તુંજ,
તે જીંદગીનો ખોરાક ને નાણું તું છે.
મોહબતના આકાશમાં, ફુલે નાજનીન,
છે તારા, પણ વચે એક ભાનુ* તું છે.
જે કીધીછ મેં અને પરદેશમાં મોજ,
મધીય બીંદુ તે સઉ મોજ મજાહનું તું છે.

સમાપત.

---

* ભાનુ એટલે સુરજ.